

HANDBOOK

ACADEMIC CIVIC COMMITMENT THROUGH
PUBLIC ENGAGEMENT IN THE THIRD MISSION



Co-funded by
the European Union



Title:

ACADEMIC CIVIC COMMITMENT THROUGH PUBLIC ENGAGEMENT IN THE THIRD MISSION

Graphic designer:

Alessandro Bellucci - Pluriversum Comunicazione visiva

Reproduction is authorised provided the source is acknowledged. No part of this volume can be reproduced without express authorization.

For information and contacts

Centro Studi Pluriversum
Via Roma, 75/77 Siena Italia
info@pluriversum.it

For further information:

<https://www.tenacityproject.eu>



Vilnius
universitetas



Universidad
Zaragoza



The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.



Co-funded by
the European Union

Academic civic commitment through public
engagement in the third mission - Project Number
2021-1-IT02-KA220-HED-000032042

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5
----------------------	----------

ΜΕΡΟΣ 1. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΕΣΜΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.....	7
--	----------

1.1 ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΙΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ.....	7
--	---

1.2 ΑΝΘΕΚΤΙΚΕΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ	8
---	---

1.3 ΑΠΟ ΤΑ «ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΑ» ΣΤΑ «ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΤΙΚΑ» ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ: ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ	9
--	---

1.4 ΜΙΑ ΕΝΙΑΙΑ ΚΑΙ ΟΛΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΤΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΝ	11
---	----

1.5 ΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΥΕΠΙΠΕΔΗ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ: ΟΙ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ.....	13
--	----

1.5.1 Πολυεπίπεδη ακαδημαϊκή διακυβέρνηση στο πλαίσιο των ευρωπαϊκών πανεπιστημίων	13
--	----

1.5.2 Ο Ευρωπαϊκός Χώρος Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και ο αντίκτυπός του στην ακαδημαϊκή διαδικασία και την κοινωνία.....	14
---	----

1.5.3 Νέες προκλήσεις στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης	17
---	----

1.6 ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ.....	19
---	----

ΜΕΡΟΣ 2. ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	22
--	-----------

2.1 ΑΝΟΙΚΤΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ: ΑΝΑΠΟΣΠΑΣΤΑ ΜΕΡΗ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ.....	22
---	----

2.2 ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΤΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΚΗΣ ΜΑΘΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΤΡΙΤΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	24
--	----

2.3 ΠΡΟΣ ΕΝΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ ΚΑΘΟΔΗΓΟΥΜΕΝΗ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ.....	25
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	27



ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το παρόν εγχειρίδιο αποτελεί προϊόν διαφόρων συνεισφορών, με έναν κύριο στόχο: την εφαρμογή πρακτικών διαβούλευσης στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, όταν τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΑΕΙ) καλούνται να εμπλέξουν τις τοπικές κοινότητες, μέσα από τη συμβολή των τελευταίων στους στόχους της Τρίτης Αποστολής. Ουσιαστικά, τα ΑΕΙ καλούνται σήμερα, όχι μόνο να ικανοποιήσουν τις ανάγκες για έρευνα και κατάρτιση, αλλά και να αντιμετωπίσουν τις κοινωνικές προκλήσεις και να παρέχουν υπεύθυνους και αφοσιωμένους πολίτες στις δημοκρατικές κοινότητες. Το Εγχειρίδιο αποτελείται από δύο κύρια μέρη, το περιεχόμενο των οποίων θα αναλυθεί εν συντομία στο παρόν έγγραφο.



MENT

Essence

Positioning

Values & Character

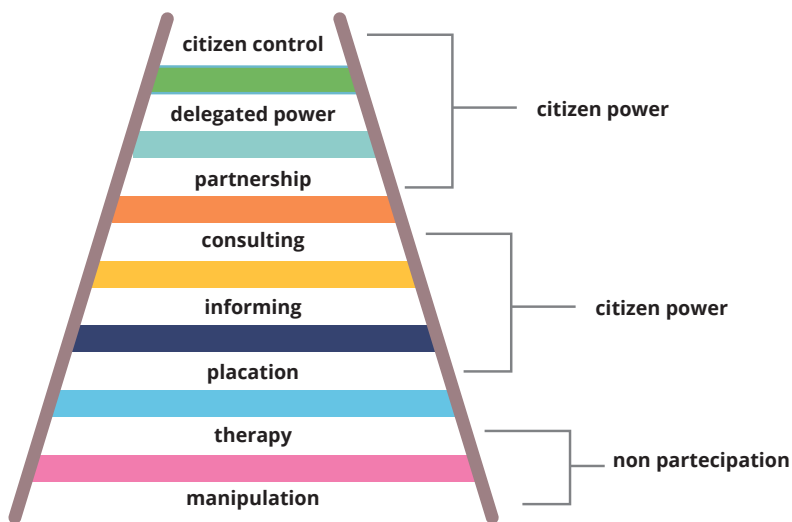
Value

ΜΕΡΟΣ 1. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΕΣΜΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

1.1 ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΙΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ

Το πρώτο κεφάλαιο πραγματεύεται ένα τρέχον ζήτημα: τα ΑΕΙ και οι επαγγελματίες μπορούν και θα πρέπει να οικοδομούν σχέσεις συνεργασίας μέσα από διάφορες πρωτοβουλίες μεταφοράς γνώσης, που θα μπορούν να αποφέρουν ευρύτερα κοινωνικά οφέλη. Στην πραγματικότητα, σε κάθε δημοκρατικό πλαίσιο, οι διαβουλευτικές διαδικασίες είναι πάντα σε θέση να συνδέσουν το ακαδημαϊκό σύστημα με την περιβάλλουσα κοινωνία, λαμβάνοντας υπόψη την άποψη και τη συμβολή του καθενός στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Ένα βασικό μοντέλο που αναλύεται στο κεφάλαιο είναι η κλίμακα της Arnstein (Σχήμα 1) αναφορικά με τη συμμετοχική δημοκρατία. Το μοντέλο χωρίζεται σε διαφορετικά επίπεδα συμμετοχής, φτάνοντας στο υψηλότερο επίπεδο μέσω της «εξουσίας του πολίτη», δηλαδή της ικανότητας του ατόμου να επηρεάζει και να συμβάλλει αποτελεσματικά στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Οι κύριες βαθμίδες είναι τρεις: «συνεργασία», «ανατεθείσα εξουσία» και, στην κορυφή, «έλεγχος από τους πολίτες». Η κλίμακα αυτή αναδεικνύει, όχι μόνο αυτήν την πτυχή, αλλά και πτυχές σχετικές με τα οφέλη και τον αντίκτυπο των δραστηριοτήτων κοινωνικής συμμετοχής στις ευρύτερες δραστηριότητες των ΑΕΙ.



Εικόνα 1

1.2 ΑΝΘΕΚΤΙΚΕΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ

Με τον όρο «Ακαδημαϊκή Τρίτη Αποστολή» εννοείται ένα ευρύ και σύνθετο φάσμα ευεργετικών και καινοτόμων δραστηριοτήτων, οι οποίες συνδέουν τα ΑΕΙ με την κοινότητα μέσω της πρακτικής εφαρμογής της επιστημονικής γνώσης και άλλων ακαδημαϊκών δεξιοτήτων. Αν και διεξάγεται εσωτερικά σε ακαδημαϊκά πλαίσια, η έρευνα μπορεί ουσιαστικά να εκπληρώσει κοινωνικές ανάγκες, ενώ παράλληλα προετοιμάζει τους μελλοντικούς πτυχιούχους ώστε να είναι σε θέση να συμμετέχουν στην επαγγελματική ζωή, έχοντας παράλληλα επίγνωση του ευρύτερου κοινωνικού πλαισίου. Αυτός είναι ο νέος ρόλος που καλούνται να διαδραματίσουν τα ευρωπαϊκά ΑΕΙ. Στην πραγματικότητα, οι μελλοντικοί πολίτες που θα αποφοιτήσουν από τα πανεπιστήμια και θα αντιμετωπίσουν νέες και σύγχρονες κοινωνικές προκλήσεις, καλούνται να είναι πιο ευαίσθητοποιημένοι, κριτικοί και ενεργοί.

Στη βάση αυτήν, δύο είναι οι πρωταρχικές αποστολές που καλούνται να εκτελέσουν τα ΑΕΙ:

1. Παραγωγή νέας γνώσης μέσω της έρευνας, γεγονός που συνεπάγεται την παροχή πνευματικής ιδιοκτησίας και την επίλυση πρακτικών ζητημάτων, και
2. Διάδοση της αποκτηθείσας γνώσης μέσω της διδασκαλίας.

Η πανδημία COVID-19 σήμαινε για τα ΑΕΙ – και γενικότερα για τις εκπαιδευτικές διαδικασίες – τη μετάβαση από τη δια ζώσης στην εξ' αποστάσεως εκπαίδευση. Επιπλέον, πολλά ΑΕΙ ενίσχυσαν τους στόχους της Τρίτης Αποστολής τους μέσω της συνεργασίας με τη βιομηχανία και τις δυνάμεις της αγοράς. Τα Πανεπιστήμια καλούνται να παράγουν μια οικονομία της γνώσης που θα αποτελεί βασική κινητήρια δύναμη της οικονομικής ανάπτυξης, αναβαθμίζοντας συνεχώς τον τομέα της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

1.3 ΑΠΟ ΤΑ «ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΑ» ΣΤΑ «ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΤΙΚΑ» ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ: ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ

Τα ΑΕΙ πέρασαν από μια διαδικασία «μεταμόρφωσης»: η «επιχειρηματική προσέγγιση» που προωθείται σήμερα, χρονολογείται από τις αρχές του περασμένου αιώνα μέχρι τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, περίοδο κατά την οποία αναπτύχθηκε η μακρά συνεργασία μεταξύ Πανεπιστημίου και βιομηχανίας για τη διδασκαλία και την έρευνα. Στη συνέχεια, μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1960, τα πανεπιστήμια στις Ηνωμένες Πολιτείες και τη Δυτική Ευρώπη επωφελήθηκαν από την ολοένα και αυξανόμενη κυβερνητική εμπλοκή. Πιστεύεται επίσης ότι τα ΑΕΙ διεύρυναν τις δραστηριότητές τους για την πρόωση προηγμένων κοινοτήτων και την ενεργοποίηση τεχνολογικά καινοτόμων εθνικών οικονομιών, ενισχύοντας παράλληλα τον επιχειρηματικό ρόλο τους στην αγορά πνευματικής ιδιοκτησίας. Παρέχεται, έτσι, μέσα από τα Ακαδημαϊκά Ιδρύματα, ένα σύνολο «εκπαιδευτικών πόρων» για την εκπαίδευση των ανθρώπων με τις κατάλληλες επιχειρηματικές και τεχνικές ικανότητες. Αυτές οι δεξιότητες απαιτούνται σήμερα για την ενίσχυση της καινοτομίας, που αναπτύσσεται και μέσω της πανεπιστημιακής έρευνας. Αυτή η κοινωνική αλλαγή και ο μεγάλος μετασχηματισμός που αντιμετωπίζουν τα ΑΕΙ, επικεντρώνεται γύρω από την επαγγελματική εκπαίδευση.

ση: βρίσκεται στον πυρήνα των διαφόρων συμφερόντων και κοινωνικών δυνάμεων που διαμορφώνουν το ρόλο των πανεπιστημίων στον κοινωνικό μετασχηματισμό.

Η θέση του Habermas βρίσκεται στο επίκεντρο αυτής της εκπαιδευτικής αλλαγής: τα επιπλέον δικαιώματα (π.χ. εκπαίδευση) είναι ζωτικής σημασίας για τη δημιουργία συνθηκών ώστε οι πολίτες να συμμετέχουν ισότιμα σε διαλεκτικές και, ειδικότερα, πολιτικές διαδικασίες. Τα ΑΕΙ δεν νοούνται εδώ ως προκαθορισμένες διαδρομές προγραμμάτων σπουδών που εκπαιδεύουν τους ανθρώπους για τα επαγγέλματα και την ιδιωτική τους σταδιοδρομία, αλλά αντιπροσωπεύουν δημόσιους χώρους για προηγμένη αμοιβαία μελέτη και συζήτηση. Αποτελούν, έτσι, τους κατάλληλους χώρους για την εξασφάλιση αμοιβαίων αλληλεπιδράσεων με βάση τις αρχές της κοινής έρευνας και συζήτησης.

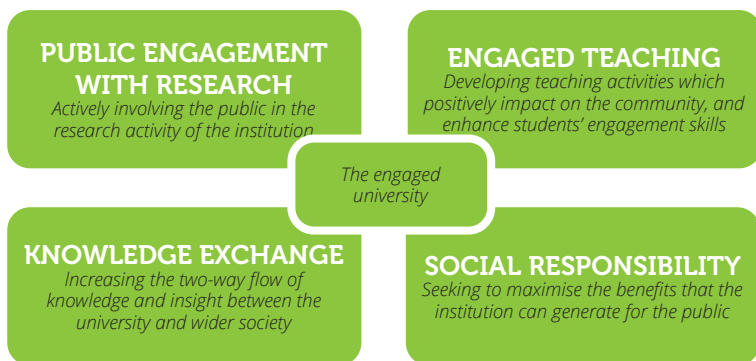
Στο κεφάλαιο αυτό παρέχεται, επίσης, ο ορισμός της «διαβουλευτικής επικοινωνίας», ενός τύπου επικοινωνίας που στοχεύει στην επίτευξη εξισορρόπησης ανάμεσα σε αντιθετικές μεταξύ τους απόψεις. Αυτές οι αντιθετικές απόψεις προκαλούν η μία την άλλη, διακατεχόμενες από μια ειλικρίνεια στην επιχειρηματολογία τους, και προτείνοντας περισσότερες από μία οπτικές γωνίες εξέτασης του ίδιου θέματος. Το κοινό μέλλον αποφασίζεται, ουσιαστικά, με αμοιβαία αποδεκτούς όρους, και όλοι οι συμμετέχοντες αποδέχονται ότι θα συνεχίσουν να διαφωνούν. Η διαβουλευτική επικοινωνία έχει μια σειρά χαρακτηριστικών: 1) δίνεται χώρος για την παράθεση πολλών και διαφορετικών απόψεων, 2) τα επιχειρήματα όλων των συμμετεχόντων χαίρουν της ανοχής και του σεβασμού των υπολοίπων, 3) οι διαφορετικές οπτικές γωνίες εξετάζονται προσεκτικά, και 4) οι παραδοσιακές αντιλήψεις και οι αυθεντίες τίθενται υπό αμφισβήτηση. Έτσι, τα ΑΕΙ μπορούν να θεωρηθούν ως δημόσιες κοινότητες διαφωνίας: η εκπαίδευση έχει πλουραλιστικό χαρακτήρα και η διαφωνία «νομιμοποιείται», ενώ προωθείται ένα δημοκρατικό πλαίσιο συζήτησης και παραγωγής γνώσης.

1.4 ΜΙΑ ΕΝΙΑΙΑ ΚΑΙ ΟΛΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΤΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΝ

Όπως αναφέρεται παραπάνω, οι κοινότητες και τα ΑΕΙ μπορούν να επωφεληθούν αμοιβαία και να παράγουν ισχυρότερο αντίκτυπο μέσω της αποκαλούμενης Τρίτης Αποστολής των Πανεπιστημίων, η οποία αντιπροσωπεύει ένα σύνθετο και πολύπλευρο φαινόμενο. Στην Αποστολή εμπλέκονται αρκετοί φορείς και υλοποιούνται διάφορες δραστηριότητες με αμοιβαία οφέλη, με τελικό στόχο τη συμβολή στην ευρύτερη κοινωνική ανάπτυξη.

Η συμμετοχή της τοπικής κοινότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση θα πρέπει να θεωρείται ως δρόμος προς την κοινωνική ανάπτυξη. Βασίζεται σε τρεις κύριους πυλώνες: 1) στη λογοδοσία, η οποία αποσκοπεί στον προσδιορισμό του βαθμού στον οποίο τα ΑΕΙ συμβάλουν στην κοινότητα, 2) στη συνάφεια, η οποία αντιπροσωπεύει τον βαθμό στον οποίον οι φοιτητές μπορούν να απασχοληθούν μετά την αποφοίτησή τους, καθιστάμενοι έτσι και ενεργοί πολίτες, και 3) στον αντίκτυπο, ο οποίος αφορά τις μακροπρόθεσμες επιδράσεις της ανώτατης εκπαίδευσης και της έρευνας στην κοινότητα.

Υπάρχουν επίσης τέσσερις διαστάσεις της δέσμευσης Πανεπιστημίου-κοινότητας, στις οποίες αναπτύσσονται οι βασικές δραστηριότητες των εμπλεκόμενων πανεπιστημίων (Σχήμα 2): έρευνα, διδασκαλία, ανταλλαγή γνώσεων και κοινωνική ευθύνη (κοινωνική συμμετοχή στις τέσσερις αυτές διαστάσεις).



Εικόνα 2

Στη συνέχεια του κεφαλαίου αναλύονται οι έξι θεματικές διαστάσεις της εμπλοκής, στις οποίες τα Πανεπιστήμια μπορούν να εφαρμόσουν τις δραστηριότητες της Τρίτης Αποστολής τους:

1. Διδασκαλία και μάθηση: η πρώτη θα πρέπει να θεωρείται ως μάθηση βασισμένη στην κοινότητα που δημιουργεί άμεσα οφέλη και για τα δύο μέρη (Πανεπιστήμιο και κοινότητα), που εμπλέκονται σε μια βιώσιμη σχέση που ανταποκρίνεται στις πραγματικές κοινωνικές ανάγκες.
2. Έρευνα: βασίζεται επίσης στην κοινότητα, καθώς στοχεύει στην υπηρέτηση συγκεκριμένων αναγκών της κοινότητας. Επιπλέον, διαφέρει από την παραδοσιακή ακαδημαϊκή έρευνα δεδομένου ότι είναι το αποτέλεσμα της συνεργασίας μεταξύ των ακαδημαϊκών ερευνητών και των μελών της κοινότητας, βασίζεται σε διαφορετικές πηγές γνώσης και διάφορες μεθόδους ανακάλυψης και διάδοσης, και, τέλος, στοχεύει στην επίτευξη κοινωνικής αλλαγής.
3. Ανταλλαγή γνώσεων και υπηρεσιών: συχνά υλοποιούνται με τη μορφή σχεδίων, προγραμμάτων ή πρωτοβουλιών που ενσωματώνουν τον πυρήνα της διδασκαλίας και της έρευνας.
4. Πρωτοβουλίες της φοιτητικής κοινότητας σε εξω-πανεπιστημιακές ή εθελοντικές δραστηριότητες, έρευνα σε επίπεδο κοινότητας και σε σύνδεση με τις τοπικές κοινότητες.
5. Συμμετοχή στις δραστηριότητες του Πανεπιστημίου: τα ΑΕΙ μπορούν να ανοίξουν τις εγκαταστάσεις και τις δραστηριότητές τους στην κοινότητα (π.χ. προώθηση της ανοικτής επιστήμης για ερευνητικά προγράμματα).
6. Υποστηρικτικές πολιτικές σε πανεπιστημιακό επίπεδο, προωθούμενες από τα ΑΕΙ, και ικανές να υποστηρίξουν την ανάπτυξη πρακτικών συμμετοχικότητας.

Η εμπλοκή της κοινότητας δεν μπορεί να θεωρηθεί μια ενιαία δραστηριότητα, αφού αποτελεί ένα μωσαϊκό διαφορετικών και ποικίλων πρακτικών που πραγματοποιούνται μεταξύ των δύο κύριων πλαίσίων των Πανεπιστημίων και των κοινοτήτων. Ωστόσο, αυτή η σχέση δεν είναι ποτέ η ίδια: αλλάζει ανάλογα με το τοπικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται το εκάστοτε ΑΕΙ. Στο πλαίσιο αυτό, τα πανεπιστήμια μπορούν να εκπληρώσουν έναν ηγετικό και διαχειριστικό ρόλο ως προς τη σύνδεση διαφορετικών πρακτι-

κών συμμετοχικότητας και την κινητοποίηση της ακαδημαϊκής κοινότητας.

Ωστόσο, η εμπλοκή της κοινότητας έχει νόημα μόνο όταν η σχέση με τους τοπικούς φορείς προωθείται και διατηρείται στην πάροδο των ετών. Για τον σκοπό αυτόν, θα πρέπει να δημιουργηθούν και να διατηρηθούν ζωντανοί ορισμένοι δίαυλοι επικοινωνίας μεταξύ των ΑΕΙ και της κοινότητας.

1.5 ΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΥΕΠΙΠΕΔΗ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ: ΟΙ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ

1.5.1 Πολυεπίπεδη ακαδημαϊκή διακυβέρνηση στο πλαίσιο των ευρωπαϊκών πανεπιστημίων

Στον σύγχρονο ταχέως μεταβαλλόμενο κόσμο, μια προτεινόμενη ιδέα από την Ευρωπαϊκή Ένωση είναι η προσφορά προσαρμοσμένων ευκαιριών μάθησης και κατάρτισης στους πολίτες σε διάφορα στάδια της ζωής τους: διάφοροι εκπαιδευτικοί φορείς θα πρέπει να κινητοποιηθούν, προκειμένου όλοι οι άνθρωποι να έχουν τη δυνατότητα να αναπτύξουν τις δικές τους ικανότητες και τα απαραίτητα εργαλεία για να προσαρμοστούν σε αυτό το πλαίσιο.

Δύο είναι οι κύριες διαστάσεις στις οποίες κατανέμεται η θεσμική εξουσία: στην κάθετη διάσταση εξετάζονται τα ιεραρχικά επίπεδα διακυβέρνησης, ενώ στην οριζόντια βρίσκονται οι άλλοι οργανισμοί και φορείς που ανήκουν σε ένα κοινό δίκτυο διακυβέρνησης. Στα ΑΕΙ παρατηρείται μια μετατόπιση, από ένα συντονισμένο σύστημα μεταξύ του κράτους και των ακαδημαϊκών, σε ένα σύστημα όπου η θεσμική ηγεσία, ο ανταγωνισμός και οι εξωτερικές ομάδες αποκτούν μεγαλύτερη αυτονομία. Η διαδικασία αποκέντρωσης της εξουσίας από το κράτος στα πανεπιστήμια επιτρέπει στα ιδρύματα να διαχειρίζονται το περιεχόμενο και τις διαδικασίες λειτουργίας τους. Με τον τρόπο αυτόν, τα ΑΕΙ μπορούν να αποκτήσουν οργανωτική αυτο-

νομία, ιεραρχική διαχείριση και λειτουργία, με αυξανόμενο βαθμό ευθύνης.

Σύμφωνα με την ταξινόμηση της Πολυεπίπεδης Διακυβέρνησης (Multilevel Governance - MLG), υπάρχουν δύο κύριοι τύποι διακυβέρνησης: ο πρώτος βασίζεται στην πρωτοκαθεδρία του κράτους, και ο δεύτερος αναφέρεται σε ειδικές δικαιοδοσίες, στις οποίες το κράτος είναι πρόσθετος παράγοντας. Σε αυτόν τον δεύτερο τύπο, οι δικαιοδοσίες και οι φορείς αλλάζουν ανάλογα με τα καθήκοντα που εκτελούνται, πλαισιώνονται σε διαφορετικά εδαφικά επίπεδα και έχουν μέλη από διαφορετικούς τομείς.

Το «επιχειρηματικό πανεπιστήμιο» αποτελεί μοντέλο οργάνωσης των ΑΕΙ, το οποίο αναπτύσσεται μέσω της μετάβασης από ένα μοντέλο Πανεπιστημίου κεντρικής διακυβέρνησης σε μια ανταγωνιστική οργάνωση, με στόχο την επίτευξη της μέγιστης αποτελεσματικότητας ως προς την ικανοποίηση των εξωτερικών αναγκών.

1.5.2 Ο Ευρωπαϊκός Χώρος Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και ο αντίκτυπός του στην ακαδημαϊκή διαδικασία και την κοινωνία

Ο Ευρωπαϊκός Χώρος Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΕΧΑΕ) αφουγκράζεται τον αντίκτυπο των μετασχηματισμών που βιώνει η κοινωνία ως προς τα εκπαιδευτικά, κοινωνικά, περιβαλλοντικά, τεχνολογικά, οικονομικά και ηθικά συμφέροντα των μελών και των ομάδων της. Σήμερα, ο ρόλος των ΑΕΙ θα πρέπει να επανεξεταστεί κατά τρόπο που να τους επιτρέπει να ενεργούν ως πραγματικοί κοινωνικοί και κοινοτικοί φορείς που θα εγγυώνται την ισότητα και την πρόσβαση σε ποιοτική εκπαίδευση. Μία από τις αποστολές του ΕΧΑΕ είναι η ανάδειξη της κοινωνικής διάστασης της Ανώτατης Εκπαίδευσης και της ανάγκης διασφάλισης ίσων ευκαιριών για τις λιγότερο εκπροσωπούμενες ομάδες στην κοινωνία. Για τον σκοπό αυτόν, τα διάφορα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα θα πρέπει να επανεξεταστούν: τα εμπόδια στη μάθηση θα πρέπει να μειωθούν, ενώ θα πρέπει να προωθηθεί η συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων που ανήκουν στις εκπαιδευτικές κοινότητες.

Για το 2025, θα πρέπει να ακολουθηθούν ορισμένα βασικά σημεία δράσης. Πρώτα απ' όλα, η κινητικότητα στην εκπαίδευση θα πρέπει να γίνει πραγματικότητα για όλους τους ανθρώπους, ιδίως για τους

πιο ευάλωτους. Επιπλέον, θα πρέπει να δημιουργηθεί ένα ακόμη ταχύτερο και αποτελεσματικότερο σύστημα για την αναγνώριση των διπλωμάτων, έτσι ώστε η αναγνώριση των διπλωμάτων μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης να μπορεί να είναι αυτόματη. Θα πρέπει να δημιουργηθούν υπερεθνικά ευρωπαϊκά πανεπιστήμια, συμπεριλαμβανομένων των διακρατικών τοποθεσιών που προκύπτουν από τις μεταξύ τους συνδέσεις. Η εκμάθηση γλωσσών θα πρέπει να βελτιωθεί, και η διά βίου μάθηση να προωθηθεί. Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να λαμβάνουν υποστήριξη και να μπορούν να συμμετέχουν σε πολλά προγράμματα κινητικότητας. Οι οργανισμοί θα πρέπει να επενδύσουν στην εκπαίδευση, και η ευρωπαϊκή διάσταση της πληροφόρησης να ενισχυθεί μέσω ενός επίσημου ευρωπαϊκού καναλιού – του Euronews, εξασφαλίζοντας, έτσι, την διάδοση της πληροφορίας σε διακρατικό επίπεδο.

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία μπορεί να θεωρηθεί φορέας προώθησης των κοινών και εναρμονισμένων εκπαιδευτικών πολιτικών, τα πανεπιστήμια δεν μπορούν πλέον νοούνται με την παραδοσιακή τους μορφή, ως ανεξάρτητα από το κοινωνικό πλαίσιο. Ο ΕΧΑΕ εστιάζει σήμερα στην κατάρτιση των μελλοντικών επαγγελματιών: τους προετοιμάζει να είναι συνειδητοί και συμμετοχικοί πολίτες, ενώ δεσμεύεται για υπεύθυνη και βιώσιμη καινοτομία, για κοινωνικά ωφέλιμη έρευνα, καθώς και για ποιοτική εκπαίδευση για όλους τους φοιτητές στους φορείς της Ανώτατης Εκπαίδευσης.

Μόνο μέσα από μια ολιστική σχέση μπορούμε να ξεπεράσουμε ένα μοντέλο όπου οι ενέργειες του κάθε φορέα υπηρετούν σχεδόν αποκλειστικά ιδίες ανάγκες. Κατ' αυτόν τον τρόπο, ο ΕΧΑΕ μπορεί να επιτύχει τον απώτατο στόχο της μεταφοράς της επιστημονικής πρόοδου στην κοινωνία, προς όφελος μιας καλύτερης ποιότητας ζωής.

Η υπεύθυνη έρευνα, όπως και η υπεύθυνη καινοτομία, ορίζονται ως διαδραστικές και διαφανείς διαδικασίες, κατά τις οποίες καινοτόμοι και κοινωνικοί φορείς αναλαμβάνουν την ευθύνη για τη δεοντολογία, τη βιωσιμότητα και την κοινωνική σκοπιμότητα της διαδικασίας καινοτομίας, καθώς και για την εμπορευματοποίηση και την ενσωμάτωσή της στην κοινωνία. Διαφορετικοί φορείς θα πρέπει να εμπλακούν με τη συμμετοχή τους σε ομάδες με πρακτικές διαλόγου, συζήτησης και αντιπαράθεσης. Με τον τρόπο αυτόν, οι διαφορετικές απόψεις μπορούν να συμβάλουν στην υπεύθυνη καινοτομία, απαιτώντας την ικανότητα προσαρμογής μιας απάντησης στις ανά-

γκες και τις αξίες των διαφόρων φορέων διακυβέρνησης, σύμφωνα με τους σκοπούς και τις περιστάσεις της εκάστοτε στιγμής και του εκάστοτε πλαισίου.

Οι βιβλιοθήκες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην έρευνα όσον αφορά την πολιτική ανοικτής πρόσβασης. Ειδικότερα, το κίνημα της Ανοικτής Πρόσβασης έχει ως στόχο να καταστήσει τα επιστημονικά αποτελέσματα προσβάσιμα και διαθέσιμα σε κάθε χρήστη του Διαδικτύου. Η επιστημονική διάδοση υλοποιείται από τον ΕΧΑΕ μέσα από τον ρόλο του στην προσέλκυση πόρων, τη διεξαγωγή έρευνας και την αντιστοίχιση των ερευνητικών ερωτημάτων στις κοινωνικές απαιτήσεις. Για τον σκοπό αυτόν, τα κοινωνικά δίκτυα, όπως το Instagram, το TikTok ή το Twitter χρησιμοποιούνται ευρέως τελευταία και από τους ακαδημαϊκούς κι ερευνητικούς φορείς. Η χρήση τους επιτρέπει στους ερευνητές όχι μόνο να παράγουν ποιοτικό επιστημονικό περιεχόμενο, αλλά και να συμβάλλουν στη μη τυπική εκπαίδευση και τη διά βίου μάθηση σε επιστημονικές δεξιότητες, συνεισφέροντας στην καταπολέμηση της επιστημονικής παραπληροφόρησης και της ψευδοεπιστήμης που αναπαράγεται στο Διαδίκτυο.

Οι μελλοντικοί επαγγελματίες θα πρέπει να καταρτίζονται σε θέματα σχετικά με την έρευνα, την καινοτομία και την προσαρμοστικότητα στην αγορά εργασίας. Η ποιότητα μπορεί να προκύψει από την επαναλαμβανόμενη ενημέρωση του προγράμματος σπουδών του Πανεπιστημίου και τη διαπίστευση από εξωτερικούς οργανισμούς. Η σημερινή μεταβαλλόμενη και τεχνολογικά προηγμένη κοινωνία καλεί τα ΑΕΙ όχι μόνο στη διδασκαλία θεωρητικών σχημάτων, στη συνεχή ενημέρωση των γνώσεων και στην αξιολόγηση του διδακτικού προσωπικού, αλλά και στην ανταπόκριση στις ανάγκες εργασίας και κατάρτισης. Η διδασκαλία της καινοτομίας και η ειδική κατάρτιση στις μεθοδολογίες διδασκαλίας διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο. Ένα παράδειγμα επίτευξης του στόχου συμμετοχής στην κοινωνία είναι η διενέργεια πρακτικής άσκησης σε εξωτερικούς οργανισμούς και εταιρείες. Αυτή η φάση της αρχικής κατάρτισης επιτρέπει στους φοιτητές να συμμετέχουν σε ένα πραγματικό περιβάλλον, όπου μπορούν να εφαρμόσουν τις ικανότητες που αποκτήθηκαν στην εκπαίδευσή τους. Επιπλέον, η υπηρεσιακή μάθηση μπορεί να επιτρέψει στους φοιτητές να εφαρμόσουν τις θεωρητικές γνώσεις που αναπτύσσονται στην τάξη σε ένα πραγματικό πλαίσιο εθελοντισμού προς την κοινότητα. Με αυτόν τον τρόπο, η ουσιαστική μάθηση προ-

ωθείται από κοινού με την κοινωνική ευθύνη και την κριτική σκέψη. Κατά την εφαρμογή αυτών των μεθόδων διδασκαλίας, η κατευθυντικότητα και η εδραίωση προβληματικών συμπεριφορών δεν είναι πλέον διαθέσιμες, ενισχύοντας την υπευθυνότητα, την ενεργό δράση και τη συμμετοχικότητα, τόσο των φορέων όσο και των φοιτητών. Με τον τρόπο αυτόν, το Πανεπιστήμιο καθίσταται ένας οργανισμός με κοινωνική υπευθυνότητα. Κατά συνέπεια, ο ΕΧΑΕ συμμερίζεται τις θεσμικές αξίες που βασίζονται στη συνεργασία, συνειδητοποιεί τον εσωτερικό και εξωτερικό αντίκτυπο των μέτρων του, εφαρμόζει μέτρα αξιολόγησης και μειώνει το χάσμα ανάμεσα στον ατομικισμό και κολεκτιβισμό.

1.5.3 Νέες προκλήσεις στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης

Το δεύτερο κεφάλαιο ξεκινά με την εξέταση της σημερινής κοινωνίας και του τρόπου με τον οποίο έρχεται αντιμέτωπη με καταστάσεις υψηλής αβεβαιότητας και έντασης, με σοβαρές ανησυχίες για το κοινωνικό και οικονομικό μέλλον. Αυτό το σενάριο επιδεινώθηκε με την παγκόσμια οικονομική κρίση που ξεκίνησε στα τέλη της προηγούμενης δεκαετίας, την πανδημία COVID-19, την κλιματική κρίση, την τεχνολογική επανάσταση, την έκρηξη της παγκοσμιοποίησης και τον μετασχηματισμό τόσο των επικοινωνιακών όσο και των κοινωνικών σχέσεων. Κατά συνέπεια, οι οργανισμοί και τα ΑΕΙ αγωνίζονται να προσαρμόσουν τη στρατηγική, τον προγραμματισμό και τη λειτουργία τους σε αυτό το πολύπλοκο και αβέβαιο πλαίσιο.

Οι Υγιείς και Ανθεκτικοί Οργανισμοί (Healthy and Resilient Organisations - HEROs) καταβάλλουν προσπάθειες για τη μεγιστοποίηση της ευημερίας και της παραγωγικότητας των ανθρώπων μέσω της δημιουργίας καλά σχεδιασμένων και ουσιαστικών θέσεων εργασίας, υποστηρικτικών κοινωνικών περιβαλλόντων, δίκαιων και προσβάσιμων ευκαιριών για επαγγελματική εξέλιξη, καθώς και για ισορροπία ανάμεσα στην επαγγελματική και την προσωπική ζωή.

Ιδρύματα όπως τα ακαδημαϊκά μπορούν να βελτιώσουν τις επιδόσεις και την ευημερία τους μέσω της αλληλεπίδρασης των ακόλουθων τριών «υγιών» πυλώνων (Σχήμα 3): 1) υγιείς οργανωτικοί πόροι και πρακτικές, 2) υγιείς εργαζόμενοι και ομάδες εργασίας, και 3) υγιή οργανωτικά αποτελέσματα.



Εικόνα 3

Τα ΑΕΙ μπορούν να λειτουργήσουν σωστά, εάν ληφθούν υπόψη οι σχέσεις μεταξύ εκπαιδευτικών, φοιτητών και διοικητικού προσωπικού, καθώς και η σχέση όλων των προηγούμενων με το σύνολο του εξω-ιδρυματικού περιβάλλοντος, την περιβάλλουσα κοινότητα και την κοινωνία γενικότερα. Η κοινωνική ευθύνη συνδέεται με τις νομικές και ηθικές υποχρεώσεις και δεσμεύσεις – τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο – που απορρέουν από τα αποτελέσματα της δραστηριότητας των ΑΕΙ στην κοινωνική, εργασιακή και περιβαλλοντική σφαίρα, αλλά και στην σφαίρα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Μέσα από την προώθηση των προσωπικών δυνάμεων, μπορούμε να προχωρήσουμε προς ένα διεπιστημονικό μοντέλο προώθησης της ευημερίας και της υγείας. Ο χώρος εργασίας δεν αποτελεί απλά χώρο παραγωγικών ή εμπορικών συναλλαγών, αλλά και χώρο διαβίωσης όπου οι άνθρωποι συμβάλλουν με τα έργα, την ενέργεια και τις δεξιότητές τους για την επίτευξη προσωπικών και συλλογικών στόχων. Με βάση τα παραπάνω, οι υγιείς οργανώσεις ορίζονται ως εκείνες οι οργανώσεις που δείχνουν το ενδιαφέρον τους για τη

βελτίωση της υγείας των μελών τους και της κοινωνίας στο σύνολό της. Είναι ανθεκτικές: διατηρούν μια θετική προσαρμογή κάτω από δύσκολες συνθήκες, αναδύονται ισχυρότερες μέσα από δύσκολες καταστάσεις και, υπό συνθήκες πίεσης, έχουν την ικανότητα να διατηρούν βέλτιστα τη λειτουργία και τα αποτελέσματά τους. Η επένδυση στην ψυχοκοινωνική υγεία παράγει θετικά αποτελέσματα, όχι μόνον ως προς την υγεία καθαυτή, αλλά και ως προς την εργασιακή και οικονομική απόδοση.

Στην Πολυεπίπεδη Ακαδημαϊκή Διακυβέρνηση, ο ΕΧΑΕ εξελίσσει την αποκέντρωση των εξουσιών και την κατανομή τους σε ένα κοινωνικό πλαίσιο. Η εγγύηση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητάς τους συνεπάγεται την ανάπτυξη στρατηγικών στόχων για την πρόωση και τη διατήρηση υγιών, δημοκρατικών και χωρίς αποκλεισμούς ακαδημαϊκών οργανισμών. Οι Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) συμβάλλουν στον σκοπό αυτόν, μέσω της εφαρμογής μέτρων για τη βελτίωση των συνεργατικών και επικοινωνιακών σχέσεων. Παράλληλα, θα πρέπει να προωθηθεί μια ακαδημαϊκή κουλτούρα που θα στοχεύει στη βιωσιμότητα και την κοινωνική ευημερία. Στο πλαίσιο της πολυεπίπεδης ακαδημαϊκής διακυβέρνησης, οι φορείς δεν αντιμετωπίζουν δυσκολίες, αλλά προκλήσεις για το μέλλον. Κατά συνέπεια, ο βαθμός ικανοποίησης και συμμετοχής των φορέων των διαβουλευτικών διαδικασιών μπορεί να αυξηθεί.

1.6 ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ

Στο κεφάλαιο αυτό αναλύεται η έννοια της «διαβουλευτικής δημοκρατίας», βασικό χαρακτηριστικό της οποίας είναι η ταυτόχρονη συνύπαρξη της συμφωνίας με τη διαφωνία και η αποδοχή των διαφορετικών απόψεων, των εντάσεων και των μετατοπίσεων βάρους στο πλαίσιο του διαλόγου. Σε αυτή τη βάση, διαβουλευτική δημοκρατία μπορεί να αποτελέσει μια μέθοδο εκμάθησης, στην οποία οι πολίτες μαθαίνουν τις αξίες και τις δεξιότητες που είναι απαραίτητες για τη διαβουλευτική δημοκρατική συμμετοχή, βασικά μέσω της συμμετοχής τους σε διαβουλευτικές καταστάσεις.

Ο Englund ορίζει κάποια από τα βασικά χαρακτηριστικά της «διαβουλευτικής εκπαιδευτικής κατάστασης»: 1) σύγκριση διαφορετικών

απόψεων, 2) σεβασμός που επιδεικνύεται όταν ακούμε τα επιχειρήματα των άλλων, 3) σχηματισμός συλλογικής βούλησης, επιθυμία επίτευξης συναίνεσης ή προσωρινής συμφωνίας, 4) αμφισβήτηση παραδοσιακών θεωρήσεων, και 5) διαβουλευτική επικοινωνία η οποία δεν θα πρέπει να ελέγχεται από τους εκπαιδευτικούς.

Επιπλέον, ο Samuelson διακρίνει τέσσερις τύπους συζήτησης στην τάξη:

- τη διερευνητική συζήτηση, που χαρακτηρίζεται από διάχυτη διαφωνία, αλλά με ελάχιστη διάθεση συναίνεσης,
- τη συζήτηση για την επίλυση προβλημάτων, η οποία επιδιώκει συναίνεση, αλλά με ελάχιστη πραγματική διαφωνία,
- την προκαθορισμένη συζήτηση, η οποία καταλήγει σε ένα συμπέρασμα, χωρίς την ιδιαίτερη έκφραση διαφωνιών (η συναίνεση υπάρχει ήδη από την αρχή), και
- τη δημοκρατική διαβούλευση, αποτελούμενη από διάφορες μικρότερες συζητήσεις: πώς να συνεχίσετε να εργάζεστε πάνω στο εν λόγω θέμα, αν οι μαθητές θα πρέπει να τοποθετηθούν τυχαία σε πλευρές, αν πρέπει να πιστέψουν αυτό που υποστηρίζουν, ποιο θα πρέπει να είναι το θέμα της συζήτησης.

Σύμφωνα με τον Samuelson, υπάρχουν τρεις βασικές απαιτήσεις για την παιδαγωγική εφαρμογή της διαβουλευτικής δημοκρατίας: η απαίτηση αιτιολόγησης, η αντανakλαστική απαίτηση και η απαίτηση συναίνεσης. Για την ικανοποίηση των κριτηρίων αυτών, οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να δομούν τις συζητήσεις στην τάξη με τρόπο που θα προωθή την παιδαγωγική της διαβουλευτικής δημοκρατίας. Ο Weasel προσδιορίζει τις ακόλουθες υποστηρικτικές παιδαγωγικές δομές: 1) οι μαθητές θα πρέπει να χωρίζονται σε διαχειρίσιμες ομάδες, 2) κάθε μαθητής σε κάθε ομάδα θα πρέπει να εκπληρώνει έναν ρόλο, 3) οι ομαδικές συζητήσεις θα πρέπει να ξεκινούν με χαιρετισμούς άσχετους με το θέμα της συζήτησης, 4) η αφήγηση θα πρέπει να ενθαρρύνεται μέσω ερωτήσεων σχετικών του πλαισίου συζήτησης, και 5) οι ομάδες θα πρέπει να ανταμείβονται για την ποικιλία θέσεων και αντιλήψεων στο εσωτερικό τους, και όχι για την ευκολία επίτευξης συναίνεσης.

ent - gone
as/were - been
- bought - bought
- w



Handwritten notes on a large sheet of paper, including the word "PARALLEL" and other illegible text.



ΜΕΡΟΣ 2. ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

2.1 ΑΝΟΙΚΤΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ: ΑΝΑΠΟΣΠΑΣΤΑ ΜΕΡΗ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ

Στο δεύτερο μέρος αναλύεται επίσης η έννοια της Τρίτης Αποστολής, παράλληλα με αυτές της Ανοικτής Επιστήμης και της Επιστήμης των Πολιτών. Η Ανοικτή Επιστήμη μπορεί να οριστεί ως το κίνημα που επιδιώκει να καταστήσει την έρευνα πιο διαφανή και πιο προσιτή σε άλλους ερευνητές και στην κοινωνία, έτσι ώστε οι ενδιαφερόμενοι να μπορούν να έχουν πρόσβαση, να επαναχρησιμοποιούν και να διανέμουν την επιστημονική γνώση χωρίς εμπόδια.

Στο πλαίσιο αυτό, η Ευρωπαϊκή Ένωση, από κοινού με την UNESCO, προώθησε πρόσφατα το κίνημα για μια ανοικτή επιστήμη.

Ειδικότερα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει ως κύρια προτεραιότητα την πολιτική ανοικτής επιστήμης, η οποία συνίσταται σε οκτώ πυλώνες: 1) στο μέλλον των επιστημονικών εκδόσεων, με ενθάρρυνση της διάχυσης των ερευνητικών αποτελεσμάτων, 2) στα ανοικτά δεδομένα, τα οποία θα πρέπει να είναι ευπρόσιτα, προσβάσιμα, διαλειτουργικά και επαναχρησιμοποιήσιμα (ακρωνύμιο FAIR), 3) στο Ευρωπαϊκό Νέφος Ανοικτής Επιστήμης (ENAE), ένα σύνολο υποδομών για την πρόσβαση και την ανταλλαγή δεδομένων, 4) στις μετρικές επόμενης γενιάς, οι οποίες είναι εναλλακτικές μετρήσεις που μετρούν την ποιότητα και τον αντίκτυπο των αποτελεσμάτων της έρευνας, 5) στα συστήματα ανταμοιβής και τα κινήτρων για τα συστήματα αξιολόγησης της σταδιοδρομίας, 6) στην ακεραιότητα της έρευνας, πράγμα που σημαίνει ότι η δημόσια χρηματοδοτούμενη έρευνα στην Ευρώπη θα πρέπει να πληροί κοινά πρότυπα, 7) στην εκπαίδευση και τις δεξιότητες που κάθε ευρωπαίος επιστήμονας θα

πρέπει να αποδείξει ότι διαθέτει, και 8) στην επιστήμη των πολιτών, πράγμα που σημαίνει ότι το ευρύ κοινό μπορεί να παράγει γνώση.

Στη συνέχεια, με βάση την πολιτική ανοικτής επιστήμης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η UNESCO επέτρεψε στα κράτη μέλη της να υιοθετήσουν τη Σύσταση για την Ανοικτή Επιστήμη (UNESCO Recommendation on Open Science) το 2021, η οποία αντιπροσωπεύει ένα διεθνές πρότυπο πολιτικών και πρακτικών της ανοικτής επιστήμης. Μία από τις κύριες αποστολές της είναι η προώθηση της ένταξης των παραδοσιακά υποεκπροσωπούμενων ομάδων (γυναίκες, μειονότητες κ.λπ.), γεφυρώνοντας τα υφιστάμενα χάσματα μεταξύ των χωρών.

Επιπλέον, όταν μιλάμε για «Επιστήμη των Πολιτών», αναφερόμαστε στη συμβολή που μπορούν να έχουν όλοι οι πολίτες στη διαδικασία της έρευνας και της καινοτομίας. Αυτή η έννοια συνδέεται επίσης με άλλες έννοιες, όπως η «έρευνα με βάση την κοινότητα», η «έρευνα do-it-yourself» και η «συμμετοχική έρευνα», οι οποίες επιδιώκουν την παραγωγή επιστημονικής γνώσης με τη συμμετοχή μη ακαδημαϊκών φορέων.

Σε αυτό το δεύτερο μέρος του Εγχειριδίου, αναλύεται η έννοια της κοινωνικής συμμετοχής/εμπλοκής της κοινότητας: η έννοια αυτή περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα συνεργατικών δραστηριοτήτων μεταξύ οργανισμών και εκτός αυτών, και περιλαμβάνει τις αμοιβαίες σχέσεις μεταξύ ακαδημαϊκών φορέων και άλλων ενδιαφερόμενων μερών για να καταστήσει τη γνώση πιο προσιτή. Στην πραγματικότητα, ο όρος αναφέρεται συνήθως στη σχέση μεταξύ των ΑΕΙ και των εξωτερικών τους κοινοτήτων. Η έννοια της κοινωνικής συμμετοχής συνδέεται επίσης με αυτήν της Ανοικτής Επιστήμης και της Επιστήμης των Πολιτών, με βάση τις οποίες οι πολίτες και οι μη ακαδημαϊκοί φορείς μπορούν να συμβάλλουν στην ερευνητική διαδικασία.

2.2 ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΤΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΚΗΣ ΜΑΘΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΤΡΙΤΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ

Στο κεφάλαιο αυτό αναλύεται η έννοια και οι λειτουργίες της Υπηρεσιακής Μάθησης (Service Learning - SL), η οποία είναι πολύ ανεπτυγμένη στα τρέχοντα αγγλοαμερικανικά πανεπιστημιακά πλαίσια (όπου έχει τις ρίζες της και όπου διανέμονται και γίνονται αποδεκτές οι δραστηριότητες που προσανατολίζονται στην κοινότητα). Ωστόσο δεν είναι αντίστοιχα ανεπτυγμένη στην Ευρώπη, όπου υφίσταται ως μια σχετικά νέα εμπειρία, που γεννήθηκε γύρω στη δεκαετία του 1990. Η υπηρεσιακή μάθηση εξαρτάται από την αυτονομία των πανεπιστημίων και όχι από τις εθνικές πολιτικές. Αντιπροσωπεύει μια τεχνική διδασκαλίας και μάθησης που ενσωματώνει τη θεωρία και την πρακτική, και που επιτρέπει στους φοιτητές να συμμετέχουν σε μια κοινοτική υπηρεσία και στη συνέχεια να μοιράζονται την εμπειρία τους στην τάξη, ώστε να αποκτήσουν όχι μόνον καλύτερη γνώση του θέματος του μαθήματος, αλλά και ένα ισχυρότερο αίσθημα προσωπικής ανάπτυξης και εμπλοκής με την κοινότητα.

Παρόλο που ασκείται, η υπηρεσιακή μάθηση δεν έχει ακόμη σαφή ορισμό. Ένας κοινά αποδεκτός προσεγγιστικός ορισμός της την προσδιορίζει ως εκπαιδευτική εμπειρία βασισμένη σε μαθήματα και διδακτικές μονάδες. Ο ορισμός αυτός υπογραμμίζει επίσης το ρόλο των μαθητών στην υπηρεσιακή μάθηση: προσφέρεται η δυνατότητα προβληματισμού σχετικά με τη δραστηριότητα των υπηρεσιών τους, παράλληλα με την ανάπτυξη μιας καλύτερης κατανόησης του περιεχομένου των μαθημάτων τους.

Η θεωρία του Butin υπογραμμίζει τους τρεις κύριους στόχους που έχει η υπηρεσιακή μάθηση: 1) τεχνικούς στόχους, σχετικούς με τη σύνδεση-γεφύρωση ανάμεσα στη θεωρία και την πράξη, 2) πολιτιστικούς στόχους, υπό τη γωνία θεώρησης του ατόμου ως παίκτη σε τοπικό ή/και σε παγκόσμιο επίπεδο, και 3) πολιτικούς στόχους, που σχετίζονται με την κατασκευή ενός πιο ισότιμου και δίκαιου περιβάλλοντος για το άτομο καθ' εαυτό και ως μέλος ομάδων.

Σύμφωνα με τον Howard, η υπηρεσιακή μάθηση παρέχεται για να ανταποκριθεί σε ορισμένες ανάγκες που προκύπτουν στην κοινότητα,

ενώ επιτρέπει και στους μαθητές να εμπεδώσουν καλύτερα τη γνώση που προσφέρεται από τα ΑΕΙ τους, να συμμετέχουν πολιτικά στην κοινωνία, καθώς και να είναι δημοκρατικοί και κοινωνικά υπεύθυνοι πολίτες. Στη συνέχεια, οι Felten και Clayton πρόσθεσαν ορισμένα άλλα στοιχεία: την σύνδεση μεταξύ μάθησης και κοινωνικής προσφοράς, ήτοι των δύο κύριων συστατικών της μεθόδου, τη συμπληρωματικότητα μεταξύ των στόχων, των εμπειριών και των δραστηριοτήτων, τη συνεργασία μεταξύ των ΑΕΙ και των κοινοτήτων, την ευελιξία που δείχνει η μέθοδος σε δυναμικές και μεταβαλλόμενες καταστάσεις, και τέλος, τον κριτικό προβληματισμό που προκύπτει από τη θεωρία και κατευθύνεται προς τις πρακτικές δραστηριότητες.

Οι αρχές της μάθησης μέσω κοινωνικής προσφοράς είναι οι εξής:

- ενεργός συμμετοχή των φοιτητών και ρεαλιστικές εμπειρίες,
- ενεργητική επίλυση προβλημάτων και αυτοδραστηριότητα,
- αλλαγή του ρόλου των εκπαιδευτικών,
- αντιμετώπιση της πολυπλοκότητας του εκάστοτε προβλήματος, και
- πλαισιοθέτηση.

Η μάθηση μέσω κοινωνικής προσφοράς δεν αποτελεί μόνο γνωστική και κοινωνική, αλλά επίσης και συναισθηματική εμπειρία. Στην πραγματικότητα, τα συναισθήματα ενισχύουν τις μαθησιακές εμπειρίες και υποστηρίζουν την κριτική σκέψη στους μαθητές. Επιπλέον, βοηθά τους φοιτητές να κατασταλάξουν και να επιλέξουν τη μελλοντική τους σταδιοδρομία: μπορούν να προσθέσουν την εμπειρία τους αυτή στα βιογραφικά τους.

2.3 ΠΡΟΣ ΕΝΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ ΚΑΘΟΔΗΓΟΥΜΕΝΗ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ

Στις ακόλουθες παραγράφους του εγχειριδίου επιχειρείται ο ορισμός της συμμετοχικότητας, η οποία προσεγγίζεται ως μία αμφίδρομη διαδικασία που δημιουργεί αμοιβαία οφέλη για τους συμμετέχοντες, και ειδικότερα, στην εν λόγω περίπτωση, στα ΑΕΙ και τις

κοινωνίες. Με αυτόν τον τρόπο, τα πανεπιστήμια μπορούν να γίνουν πιο προσαρμοστικά και πιο συναφή με τις κοινωνικές απαιτήσεις. Παρόλο που οι αρμοδιότητες στον τομέα της εκπαιδευτικής συνεργασίας ανήκουν κυρίως στα ευρωπαϊκά κράτη μέλη, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει τον ρόλο της υποστήριξης, του συντονισμού και της ενίσχυσης των δράσεών τους, αλλά και της δημιουργίας ενός κοινού ευρωπαϊκού χώρου έρευνας, ο οποίος θα επιτρέπει την εργασία των ερευνητών οπουδήποτε στη χώρα και θα είναι διεθνώς ανοικτός. Τα ΑΕΙ διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο όσον αφορά την εκπαίδευση, την έρευνα, την καινοτομία, την υπηρετήση της κοινωνίας και της οικονομίας, αλλά ταυτόχρονα καλούνται να αντιμετωπίσουν νέες προκλήσεις στο διεθνές πλαίσιο.

Όταν γίνεται λόγος για το «Τρίγωνο της Γνώσης», εννοείται η δομή την οποία συνθέτουν η εκπαίδευση, η έρευνα και η καινοτομία. Τα ΑΕΙ εισέρχονται σε αυτό το Τρίγωνο σε κάθε μία από τις γωνίες του, παρέχοντας κρίσιμες εισροές και ενσωματώνοντας αυτήν τη δομή στις αποστολές τους. Επιπλέον, οι κυβερνήσεις εφαρμόζουν ορισμένα εργαλεία (π.χ. επιχορηγήσεις και φορολογικά κίνητρα) για την ενίσχυση των δεσμών που συνδέουν τις τρεις αυτές συνιστώσες.

Η Διεθνής Κοινοπραξία για την Ανώτατη Εκπαίδευση, την Αστική Ευθύνη και τη Δημοκρατία (International Consortium for Higher Education, Civic Responsibility and Democracy - IC) είναι ένα διεθνές ερευνητικό δίκτυο που υποστηρίζει την ανάπτυξη δημοκρατικών κοινωνιών μέσω της εκπαιδευτικής αποστολής και δομής. Συνεργάζεται με το Συμβούλιο της Ευρώπης (CoE) και τη διευθύνουσα επιτροπή του για την εκπαίδευση. Στόχος του είναι η ανάπτυξη, επεξήγηση και διάδοση της συνεισφοράς της Ανώτατης Εκπαίδευσης στη δημοκρατία. Το Παγκόσμιο Φόρουμ για την ακαδημαϊκή ελευθερία του 2019, μέσω της IC, ενέκρινε μια νέα δήλωση που δηλώνει τη σημασία της (ανώτατης) εκπαίδευσης στη διαδικασία προώθησης και διάχυσης της γνώσης και στην ανάπτυξη της ιδιότητας του πολίτη. Στην εκδήλωση αυτήν, η Κοινοπραξία υπογράμμισε τη σημασία της εκπαίδευσης για την οικοδόμηση της δημοκρατίας, την αποφυγή συγκρούσεων μέσω του διαλόγου, την προώθηση των δικαιωμάτων των μειονοτήτων της κοινωνίας, καθώς και για την αξιοποίηση των διαφορών ως επιδιώξιμη ευκαιρία και όχι ως απειλή.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ενότητα συμπερασμάτων του Εγχειριδίου παρέχει μια τελική ανασκόπηση και επιβεβαίωση της σημασίας της συνεργασίας μεταξύ των ΑΕΙ και της κοινωνίας, μέσω της Τρίτης Αποστολής των Πανεπιστημίων. Τα ΑΕΙ θα πρέπει να συμβαδίζουν με τον ρυθμό της κοινότητας, μέσω της δημοκρατικής δέσμευσης και της συμμετοχής των πολιτών. Σήμερα, η βιβλιογραφία δείχνει πώς αυτή η κοινωνική συμμετοχή δεν εκπληρώνεται πλήρως, αλλά υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης μέσω συμμετοχικών πρακτικών και διαβουλευτικών προσεγγίσεων.



Co-funded by
the European Union